

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

КУДРЕНКО ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378 : [37. 011. 3 – 051 : 74]

**ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

13.00.09 – теорія навчання

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Криворізький державний педагогічний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Лаврентьєва Олена Олександрівна,
Державний вищий навчальний заклад «Криворізький державний педагогічний університет»,
завідувач кафедри загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Васьківська Галина Олексіївна,
Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України,
завідувач відділу дидактики;

кандидат педагогічних наук, доцент
Резніченко Микола Іванович,
Архітектурно-художній інститут Одеської державної академії будівництва та архітектури,
доцент кафедри образотворчого мистецтва.

Захист відбудеться 27 квітня 2018 року о 10⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://www.tnpu.edu.ua> та в науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 27 березня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Вітчизняна система освіти перебуває у стані постійних змін, оновлення й реформування. Прикінцева мета цих змін – підвищення гарантованої якості та ефективності професійного навчання, посилення зв'язку з актуальними й перспективними запитами життя країни, підготовка конкурентоспроможного, затребуваного фахівця, який здатен реалізовувати свій потенціал у нових соціально-економічних умовах, творчо підходити до вирішення професійних завдань, гнучко й мобільно реагувати на виклики інформаційного суспільства.

Проблема гарантованої конкурентоспроможності випускника закладу вищої освіти є наскрізною й вирішується науковцями з різних дослідницьких позицій. Серед найважливіших – оновлення змісту й організаційних форм навчання студентів (А. Алексюк, В. Беспалько, В. Бондар, В. Євдокимов, Я. Кодлюк, В. Кузьменко, В. Лозова, О. Мороз, В. Огнев'юк, Г. Терещук, В. Чайка та ін.), розвиток їх особистісно-творчого потенціалу (Г. Балл, С. Бондаревська, В. Малихін, О. Моляко, Н. Ничкало, С. Сисоева, Н. Слюсаренко, О. Янкович та ін.). При цьому найрезультативніші дослідження в цій сфері пов'язуються з підвищенням ролі у вітчизняних реаліях здобутків компетентнісного підходу, завдяки чому здійснено методологізацію та імплементацію наукових досягнень у практичну діяльність, розроблено й утілено сучасні нормативно-правові засади освітнього процесу (В. Андрущенко, В. Байденко, І. Зимня, Н. Кічук, О. Локшина, В. Луговий, І. Малафійк, О. Овчарук, О. Пометун, А. Степанюк).

Компетентнісний підхід у мистецькій освіті дає змогу перейти від орієнтації на відтворення знання до його організації та застосування в різних умовах, покласти в основу фахової підготовки студентів стратегію підвищення її гнучкості задля розширення можливостей працевлаштування; висунути як пріоритетні міждисциплінарні й інтегровані вимоги до результатів освітнього процесу, зорієнтувати фахове навчання на різноманітні професійні та життєві ситуації. Та варто визнати, що засади формування тих компетентностей, які є стрижневими саме для студентів мистецьких спеціальностей, перебували дотепер поза колом дослідницьких інтересів науковців. Потреба всебічного дослідження витоків цієї проблеми та пошуку оптимальних шляхів і засобів її розв'язання передбачає вивчення першоджерел, у яких опрацьовуються теоретичні питання сприйняття індивідом мистецьких творів і своєрідності художньо-графічної діяльності (Р. Арнхейм, Г. Беда, О. Бойко, В. Бранський, В. Бутенко, Г. Васьківська, Л. Єрмолаєва-Томіна, М. Каган, О. Кібрик, В. Кузін, Б. Неменський, В. Орлов, О. Отич, Р. Шмагало та ін.), особливості навчання, методичної підготовки та професійного становлення художників і художників-педагогів (О. Альохін, Є. Антонович, С. Коновець, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Музика, Г. Падалка, М. Пічкур, В. Радкевич, М. Резніченко, М. Ростовцев, О. Рудницька, Г. Сотська, В. Томашевський, О. Шевнюк та ін.) та формування якостей, що становлять основу художньо-графічних компетентностей студентів факультетів мистецтв (Ю. Артем'єва, В. Банников, О. Бараболя, В. Бойчук, І. Борщ, А. Васильєва, Р. Ветров, І. Винокур, А. Гавриленко, І. Гнатишин,

В. Давидкіна, А. Дейнека, Н. Калина, Л. Панкратова, Н. Руднева та ін.).

Водночас аналіз стану проблеми організації навчальної діяльності студентів мистецьких спеціальностей та рівня сформованості їх художньо-графічних компетентностей дає змогу визначити такі основні *суперечності* між:

– суттєвим науково-теоретичним доробком вітчизняної і зарубіжної педагогіки в частині компетентнісних основ художньо-графічної діяльності студентів мистецьких спеціальностей та частотою, інтенсивністю, прикінцевою ефективністю його використання в освітньому процесі;

– існуючим потенціалом освітньо-розвивального середовища факультетів мистецтв та ступенем запровадження навчальних інновацій при вивченні дисциплін предметної спеціалізації задля розкриття мотиваційно-потребнісної, когнітивно-діяльнісної та емоційно-вольової сфер особистості студентів;

– інтегративною, системною, творчою сутністю художньо-графічної компетентності та фактичним рівнем її сформованості в студентів мистецьких спеціальностей.

Актуальність проблеми та недостатній рівень її розробленості зумовили вибір теми дослідження **«Дидактичні умови формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» у частині наукової теми «Теорія і практика підготовки майбутніх педагогів до гармонізації інтелектуального та емоційного факторів навчання: дидактична концепція розвивальної функції навчання» (РК 0109U002918). Тему дисертації затверджено вченою радою ДВНЗ «Криворізький національний університет» (протокол № 3 від 18 жовтня 2015 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 8 від 15 грудня 2015 р.).

Об'єкт дослідження – процес формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Предмет дослідження – дидактичні умови формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей в умовах закладу вищої освіти.

Мета дослідження – виявити й обґрунтувати дидактичні умови формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей та експериментально перевірити їх дієвість.

Відповідно до мети дослідження сформульовано основні **завдання**:

1. Визначити понятійно-термінологічний апарат проблеми дослідження та теоретико-методологічні підходи до її розв'язання на теоретичному й практичному рівнях.

2. З'ясувати сутність і зміст, виявити критерії та показники сформованості художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

3. Розробити дидактичне забезпечення формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей в умовах закладу вищої освіти.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити структурно-функціональну модель як інструментальний механізм виявлення дидактичних умов формування художньо-графічних компетентностей студентів.

Реалізація означеної мети та розв'язання поставлених завдань здійснювалися через застосування таких **методів дослідження**: *теоретичних*: ретроспективний, порівняльний, системний аналіз, узагальнення, класифікація, екстраполяція теоретичних і дослідних даних, моделювання для визначення сутності ключових понять дослідження, обґрунтування дидактичних умов, проектування моделі формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей; *емпіричних*: включене й систематичне спостереження, самоспостереження, експертне оцінювання, самооцінювання, бесіди, інтерв'ю, тестування та анкетування викладачів та студентів, фіксація, шкалування, ранжування, постановки проблемних питань, метод ялинника, діагностичні контрольні роботи, контент-аналіз, педагогічний експеримент задля перевірки ефективності розроблених формувальних засобів; *методи математичної статистики*: χ^2 -критерій Пірсона, t-критерій Стьюдента з метою перевірки статистичних гіпотез.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася в три етапи впродовж 2014–2017 н. р. на базі Державного вищого навчального закладу «Криворізький державний педагогічний університет» та ДЗ «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». До експерименту було залучено 276 студентів та 30 викладачів факультетів мистецтв.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що

– *уперше* виявлено й теоретично обґрунтовано дидактичні умови формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей (контекстно-модульне структурування змісту навчальної діяльності студентів відповідно до логіки та принципів формування художньо-графічних компетентностей; комплексний вплив на мотиваційно-потребнісну, когнітивно-діяльнісну та емоційно-вольову сфери особистості студентів засобами навчальних інновацій; організація освітньо-розвивального середовища, що сприятиме індивідуалізації та творчо-продуктивній діяльності студентів, діагностиці та корекції рівнів сформованості системи та компонентів художньо-графічних компетентностей); побудовано структурно-функціональну модель (схематична презентація системи роботи з формування досліджуваного феномена, що характеризує ієрархію, послідовність, складові, етапи, процедури й застосовані засоби, зв'язки й взаємозалежності між ними, виконує стимулювальну, формувальну, розвивальну й інтегрувальну функції);

– *конкретизовано* поняття «художньо-графічні компетентності студентів мистецьких спеціальностей» (складова професійної компетентності та окремий феномен, в основі якого перебуває органічне поєднання індивідуальних творчих здібностей студента, його художньо-образного мислення, здатності та готовності здійснювати художню та художньо-педагогічну діяльність на професійному рівні), функції художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей (мистецько-орієнтувальна, соціальна, прогностична, творчого

саморозвитку й самовдосконалення) та принципи їх формування;

– *уточнено* структуру професійної компетентності студентів мистецьких спеціальностей (інтегральна, спеціальна, методична, проектна й художньо-графічна компетентності); змістові характеристики, метаструктуру (художньо-інтерпретаційна, художньо-композиційна, художньо-проектна, художньо-творча та художньо-естетична компетентності), структурно-критеріальні компоненти (когнітивний, мотиваційний, процесуальний, рефлексивний компоненти), рівні сформованості (початковий, середній, достатній, високий) художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей;

– *подальшого розвитку набули* компетентнісні засади навчання дисциплін предметної спеціалізації студентів мистецьких спеціальностей, засоби контекстно-модульного структурування змісту навчальної діяльності студентів, основи для класифікації методів і технологій формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й упровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичного забезпечення формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей; зокрема: дослідно-експериментальна програма, ядром якої є формувальні та розвивальні засоби дисциплін предметної спеціалізації та авторський спецкурс «Трансформація форми в портретному живописі» і спецсеминар «Колір у живописі», їх дидактичне забезпечення (пам'ятки, приписи, алгоритми, структурно-логічні схеми, технологічні картки, опорні зорові конспекти, інфографіки); система навчальних кейсів, завдань і ситуацій, індивідуальних і колективних форм навчальної роботи, методів і технологій, що забезпечують комплексний вплив на мотиваційно-потребнісну, когнітивно-діяльнісну та емоційно-вольову сфери особистості студентів; зміст і методика організації аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності студентів, практичної підготовки на художньо-графічних факультетах; система діагностики рівнів сформованості художньо-графічних компетентностей за компонентами та структурними складниками.

Основні положення та висновки дослідження узагальнено в навчально-методичному посібнику «Теорія і практика формування художньо-графічних компетентностей студентів факультетів мистецтв», що може бути використаний у системі роботи вищого навчального закладу, а також у системі післядипломної освіти фахівців мистецьких спеціальностей.

Результати дослідження упроваджено в освітній процес Державного вищого навчального закладу «Криворізький державний педагогічний університет» (довідка № 09/1–04/3 від 04.01.2018), Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (довідка № 113/16–01 від 22.01.2018), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 2011 від 16.06.2017), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 123–33/03 від 30.10.2017).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних конференціях: Педагогічно-мистецькі читання пам'яті проф. О. П. Рудницької

«Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей» (Київ, 2014), «Сталий розвиток промисловості та суспільства» (Кривий Ріг, 2016), «Актуальні питання освіти і науки» (Харків, 2016), «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи» (Баку – Ужгород – Дрогобич, 2016), «Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття» (Ужгород, 2017), «Forming of modern educational enviroment: benefits, risks, implementation mechanisms» (Тбілісі, 2017); на *всеукраїнських конференціях*: «Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів» (Кривий Ріг, 2017), «Формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи» (Полтава, 2017), «Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів» (Кривий Ріг, 2017); на *регіональних конференціях*: «Інноваційна педагогічна діяльність як фактор попередження емоційного вигорання вчителя» (Кривий Ріг, 2015); «Використання новітніх педагогічних технологій в умовах модернізації сучасної освіти» (Кривий Ріг, 2016). Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (2013-2017).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено в 15 одноосібних публікаціях, серед них 5 – у наукових фахових виданнях України, 3 – в іноземних наукових періодичних виданнях та збірниках статей, 6 – у матеріалах наукових конференцій, 1 навчально-методичному посібнику.

Структура дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (329 найменувань, із них – 22 іноземними мовами), 15 додатків на 67 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 329 сторінок. Обсяг основного тексту становить 180 сторінок. Робота містить 34 таблиці, 24 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, з'ясовано рівень її розробленості; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, охарактеризовано методи дослідження; сформульовано наукову новизну, практичну значущість результатів наукового пошуку; подано відомості про їх апробацію та впровадження; зазначено публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні аспекти формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей»** досліджено компетентнісні основи навчання студентів мистецьких спеціальностей, встановлено сутність і структуру, визначено критерії, показники та рівні сформованості художньо-графічних компетентностей.

Констатовано, що в сучасній світовій практиці феномен компетентності є вузловим і стрижневим явищем, а компетентнісний підхід вважається основою оновлення системи освіти й відіграє роль наукової парадигми в побудові змісту освітнього процесу згідно із запроєктованою кваліфікацією випускника.

З огляду на особливості мистецької освіти як галузі, спрямованої на розвиток у студентів спеціальних здібностей, смаку, естетичного досвіду й ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у

процесі активної творчої діяльності та вдосконалення власної почуттєвої культури (І. Гнатишин, Л. Масол, В. Орлов, Р. Шмагало та ін.), у дослідженні визначено спільні й відмінні риси в навчанні компетентних художників і художників-педагогів на мистецьких спеціальностях. Уточнено структуру професійної компетентності студентів як комплексу якостей, де ключовими елементами є освіченість, творче мислення й світоглядні настанови у сфері мистецтва (В. Бойчук, Н. Боярчук, П. Буянов, Г. Єрмоленко, С. Коновець, В. Радкевич, М. Резніченко, О. Смірнова та ін.). Професійну компетентність студентів представлено набором окремих компетентностей: інтегральною, спеціальною, методичною, проектною та художньо-графічною.

Проведений аналіз ключових і дотичних понять дав змогу сформулювати авторське бачення *художньо-графічних компетентностей* студентів мистецьких спеціальностей як багатозначної категорії. За місцем у структурі особистості такі компетентності є базовим і сутнісно важливим складником професійної компетентності художників і художників-педагогів у галузі образотворчого мистецтва та окремим феноменом, що виконує свої специфічні функції: соціальну, мистецько-орієнтувальну, процесуально-методичну й прогностичну та функцію творчого саморозвитку й самовдосконалення у професійному та особистісному формуванні та розвитку студентів мистецьких спеціальностей; за сутністю – складною професійно-особистісною якістю, в основі якої перебуває органічне сполучення індивідуальних творчих здібностей, художньо-образного мислення, здатності та готовності здійснювати художньо-графічну діяльність на професійному рівні; за своєю структурою – комплексним особистісним утворенням, інтегрованим сплавом мистецьких знань, практичних умінь та навичок, які застосовуються з метою гармонізації та естетизації навколишнього середовища, досягнення високого рівня майстерності в галузі образотворчого мистецтва. Змістовими характеристиками художньо-графічних компетентностей визначено якісне застосування студентом природних здібностей та нахилів у галузі образотворчого мистецтва; здатність виконувати художньо-графічну діяльність на високому рівні; готовність до нестандартних ситуацій, до саморегулювання процесу, оперативної реакції на зміни середовища та умов образотворчої діяльності.

Зафіксовано багатовимірність та визначено *метаструктуру художньо-графічних компетентностей* студентів мистецьких спеціальностей – комплекс художньо-інтерпретаційної, художньо-композиційної, художньо-проектної, художньо-творчої й художньо-естетичної компетентностей; описано та схарактеризовано їх інваріантний та варіативний зміст для художників і художників-педагогів. Наголошено на тому, що кожна з них має самостійне значення й забезпечує належний рівень готовності й здатності студентів різних спеціалізацій до вирішення певних проблем засобами образотворчого мистецтва.

Акцентовано, що зміст художньо-графічних компетентностей віддзеркалює структуру художньо-графічної діяльності й визначається відповідними *структурно-критеріальними компонентами*. Мотиваційний компонент відображає систему мотивів, ціннісних орієнтацій і смислових настанов студентів, які визначають загальну спрямованість їх професійної

художньо-графічної діяльності, потреби в самореалізації в образотворчому мистецтві, самоствердженні завдяки реалізації здібностей і обдарувань. Основою когнітивного компонента є система мистецьких знань достатньо високого рівня узагальненості, що забезпечує їх використання та широке перенесення в певні навчальні ситуації. Процесуальний компонент забезпечує практичне застосування мистецьких знань, практичних умінь та навичок у навчальній та професійній діяльності студентів мистецьких спеціальностей, що цілком охоплює визначений набір художньо-графічних компетентностей. Рефлексивний компонент характеризує ставлення студента до самого себе як до суб'єкта художньо-графічної діяльності, уможлиблює спостереження, аналіз, контроль, оцінку власних дій, творчість, порівняння, зіставлення бачення себе з оцінками інших, прогнозування власної поведінки в різноманітних ситуаціях. За яскравістю прояву відповідних показників визначено ознаки *чотирьох рівнів сформованості* художньо-графічних компетентностей: початкового, середнього, достатнього й високого як за кожним критерієм, так і цілісно.

У другому розділі «**Дидактичне забезпечення формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей**» встановлено роль та значення дисциплін предметної спеціалізації у формуванні художньо-графічних компетентностей студентів, виявлено й обґрунтовано дидактичні умови, розроблено структурно-функціональну модель формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Студіювання наукової літератури, результатів практичної діяльності дало змогу з'ясувати сутнісні характеристики освітнього процесу на мистецьких факультетах, виокремити ключові дисципліни предметної спеціалізації та визначити дидактичні засоби (форми, методи, прийоми, технології) формування всіх складників художньо-графічних компетентностей у студентів мистецьких спеціальностей. З'ясовано, що ґрунтовну фахову підготовку студентів із творчої художньо-графічної діяльності забезпечує інваріантне ядро таких дисциплін, як нарисна геометрія, мистецтвознавство, рисунок, композиція, живопис, кольорознавство, художньо-прикладна графіка, технологія живописних матеріалів, пленер. Варіативними дисциплінами, які сприяють виробленню в студентів індивідуального професійного стилю роботи, для художників є формотворення, графічний дизайн, комп'ютерні технології у проектуванні, а для художників-педагогів – художнє конструювання, педагогічний рисунок, методика викладання образотворчого мистецтва, перспектива з основами креслення тощо.

Систематизація підходів уможливила визначення генезису формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей: *елементарна художньо-графічна грамотність* → *функціональна художньо-графічна грамотність* → *художньо-графічна освіченість* → *художньо-графічна компетентність*. На цій підставі запропоновано авторське бачення шляхів підвищення ефективності досліджуваного процесу, передусім дидактичні умови – спеціально змодельовані навчальні процедури, створення яких дає змогу формувати систему психологічних і практичних дій, необхідних для цілеспрямованої регуляції студентами художньо-графічної діяльності, її спеціально-художнього, художньо-комунікативного й художньо-педагогічного

аспектів.

Контекстно-модульне структурування змісту навчальної діяльності студентів відповідно до логіки та принципів формування художньо-графічних компетентностей як важлива дидактична умова визначає стратегію засвоєння й процес організації навчання студентів мистецьких спеціальностей за окремими модулями, кожен із яких реалізовує визначену функцію, ураховує контекст формування художньо-графічних компетентностей і постає як відносно автономна дисципліна чи спецкурс або вид діяльності. Таке структурування забезпечує формування художньо-графічних компетентностей, розвиток та вдосконалення їх метаструктури, побудову індивідуальних освітніх і художньо-професійних траєкторій студентів відповідно до обраної мистецької спеціальності через уведення варіативних модулів. Структурування змісту презентовано як дизайн інформаційного масиву навчального плану, що віддзеркалює логіку та будується на принципах досліджуваного процесу.

Просування студентів від мотивів у оволодінні художньо-графічною діяльністю до знань, умінь та навичок і оцінних суджень та нарешті до компетентностей має забезпечуватися створенням такої дидактичної умови, як *комплексний вплив на мотиваційно-потребнісну, когнітивно-діяльнісну та емоційно-вольову сфери особистості студентів засобами навчальних інновацій*. Задля цього відібрано ті навчальні інновації в художній педагогіці, застосування яких стало можливим завдяки розвитку педагогічної науки, мистецтвознавства, матеріалознавства й комп'ютерної техніки, що в сукупності оптимізували та інтенсифікували навчання студентів мистецьких спеціальностей, а саме: комп'ютерно зорієнтовані й педагогічні технології навчання, інноваційні форми, прийоми та засоби навчання, нетрадиційні техніки рисунку та живопису.

Обґрунтовано доцільність *організації освітньо-розвивального середовища, що сприятиме індивідуалізації та творчо-продуктивній діяльності студентів, діагностиці та корекції рівнів сформованості системи й компонентів художньо-графічних компетентностей*, як важливої дидактичної умови. При цьому освітньо-розвивальне середовище презентовано як один із важливих компонентів цілісного освітнього середовища закладу вищої освіти, що охоплює: власне навчальний процес із дисциплін предметної спеціалізації та засоби реалізації інтердисциплінарних зв'язків між ними; комплекс різноманітних форм (аудиторні та позааудиторні), методів (прикладні, активізації художньо-графічної діяльності, контролю та самоконтролю), технологій (особистісно зорієнтовані, інтегративні, мультимедійні), засобів художньо-графічної діяльності, які взаємодоповнюють одне одного; художньо-естетичну діяльність студентів під час навчальної (пленер) та виробничої (у школі та художній майстерні) практик; художньо-творчу, науково-дослідницьку й виставкову діяльність студентів; педагогічну взаємодію між суб'єктами освітнього процесу на засадах співтворчості й співпраці.

Теоретичні аспекти дослідження презентовано у структурно-функціональній моделі формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей

Модель імітує внутрішню структурну організацію досліджуваного процесу, послідовно відтворює його безперервність і поетапність та дає змогу створювати в навчальному процесі визначені дидактичні умови. Модель розкриває систему роботи з формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей і виконує стимулювальну, формувальну, розвивальну й інтегровальну функції. Її структуру презентують теоретико-методологічний, змістово-процесуальний та контрольний-діагностичний блоки.

У третьому розділі «**Організація та методика проведення дослідно-експериментальної роботи**» висвітлено зміст педагогічного експерименту з перевірки ефективності дидактичних умов формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Вивчення стану та аналіз проблеми формування художньо-графічних компетентностей дали змогу діагностувати цілі й зміст навчальної діяльності студентів мистецьких спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та на цій основі виявити труднощі й суперечності в досліджуваній науковій площині. Загалом з'ясовано, що процес формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей ґрунтується переважно на знаннево зорієнтованій парадигмі та традиціях академічної художньої підготовки; під час конструювання змісту навчання в недостатній мірі враховується контекст базових, ключових та спеціальних професійних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей; відсутній інтегративний підхід у визначенні шляхів та засобів формування художньо-графічних компетентностей студентів; на недостатньому рівні запроваджуються навчальні інновації, особливо комп'ютерно зорієнтовані; із року в рік зменшується питома вага індивідуалізованої самостійної навчальної діяльності студентів. Як наслідок, констатовано досить низькі показники сформованості художньо-графічної діяльності студентів; непропорційну розвиненість структурно-критеріальних компонентів художньо-графічних компетентностей, а також переважно початковий і середній рівень сформованості художньо-графічних компетентностей у 57,4% студентів мистецьких спеціальностей.

Дослідно-експериментальна перевірка ефективності визначених дидактичних умов здійснювалася поетапно. На *вихідному етапі* було побудовано дослідно-експериментальну програму й здійснено добір дидактичного забезпечення (навчально-методичних комплектів, демонстраційного матеріалу, відеоматеріалів, лабораторного обладнання навчальних кабінетів, ТЗН, комп'ютерного та програмного забезпечення тощо). Відбір формувальних засобів відбувався на засадах компетентнісного, особистісно-діяльнісного, контекстно-модульного й задачного підходів. Зокрема, було враховано наявний рівень та відмінності в системі підготовки художників і художників-педагогів та в створеній дослідно-експериментальній програмі виокремлено змістове ядро – інваріантний набір дисциплін предметної спеціалізації із системою самостійної роботи студентів.

Шляхом контекстно-модульного структурування було визначено додаткові навчальні модулі: заняття на пленері, варіативні дисципліни та дисципліни за

вибором, – зміст яких відбирався з огляду на потреби студентів, рівень їхніх компетентностей у художньо-графічній діяльності, а також спеціалізації (спецсеминар «Колір у живописі» (45 год.) та спецкурс «Трансформація форми в портретному живописі» (60 год.).

Узагальнено й класифіковано методи (за аспектами художньо-графічної діяльності, за аспектами формування складників художньо-графічних компетентностей, за підходами та етапами формування художньо-графічних компетентностей), прийоми та технології (мультимедійні, інтегративні, особистісно зорієнтовані) формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

На *формувальному етапі* з метою апробації визначених дидактичних умов було здійснене модульне структурування кожного відрізка навчального матеріалу. *Цільовий модуль* мав на меті, з огляду на специфіку конкретних навчальних дисциплін предметної спеціалізації, регулювання змісту та узгодження структурної послідовності формування художньо-графічних компетентностей студентів, розроблення спецкурсів та спецсеминарів, лекцій до дисциплін предметної спеціалізації, що за своїм змістовим наповненням охоплюють спеціально-художній, художньо-комунікативний і художньо-педагогічний аспекти художньо-графічної діяльності. Ефективність цього етапу дослідно-експериментальної роботи забезпечувалася створенням такої дидактичної умови, як контекстно-модульне структурування змісту навчальної діяльності студентів відповідно до логіки та принципів формування художньо-графічних компетентностей.

Під час *розвивального модуля* відбувалася цілеспрямована діяльність із відпрацювання структурно-критеріальних компонентів художньо-графічних компетентностей (мотиваційного, когнітивного, процесуального й рефлексивного) та формування їх метаструктури: художньо-інтерпретаційної, художньо-композиційної, художньо-проектної, художньо-творчої і художньо-естетичної компетентностей. Цьому сприяло створення в навчальному процесі такої умови, як комплексний вплив на мотиваційно-потребнісну, когнітивно-діяльнісну та емоційно-вольову сфери особистості студентів засобами навчальних інновацій. Із цією метою було розроблено та апробовано систему художньо-графічних завдань-кейсів (на мотивацію, на формування когнітивної готовності до здійснення художньо-графічної діяльності, на засвоєння окремих операцій художньо-графічної діяльності, творчо-перетворювального характеру, на інтеграцію видів мистецтв). Зміст завдань спрямовувався як на розуміння, осмислення, так і на запам'ятовування, структурування в пам'яті студента засвоюваного матеріалу, його збереження, цілеспрямовану актуалізацію, практичні вправи з перетворення матеріалу, рефлексію власних дій. Студентам, поряд із академічними, пропонувались нетрадиційні техніки рисунку та живопису, матеріали, інструменти для роботи. Педагогічну підтримку процесу формування художньо-графічних компетентностей забезпечували спеціально сконструйовані пам'ятки, приписи, алгоритми, структурно-логічні схеми, технологічні картки, опорні зорові конспекти, інфографіки. Для продуктивності формування метаструктури художньо-графічних компетентностей студентів

було побудовано технологічну картку цього процесу.

Під час *творчого та контрольно-корекційного модулів* формувального етапу дослідно-експериментальної роботи в навчальному процесі апробувалася така дидактична умова, як організація освітньо-розвивального середовища, що сприятиме індивідуалізації та творчо-продуктивній діяльності студентів, діагностиці й корекції рівнів сформованості системи та компонентів художньо-графічних компетентностей.

Провідною ідеєю організації освітньо-розвивального середовища була реалізація можливості перекладу репродуктивної художньо-графічної діяльності студентів у творчо-продуктивну. Задля розвитку уяви, для підвищення творчої активності студентам пропонувалися спеціальні творчі вправи, що вводилися з року в рік поступово й поетапно, мали на меті виконання завдань під час аудиторної та позааудиторної роботи, зокрема на пленері, під час організації виставок, гуртків, самостійної роботи (начерки, замальовки, ескізи, етюди).

Контроль і корекція рівнів сформованості художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей передбачали введення спеціальних засобів – банку контрольних завдань за кожним складником художньо-графічних компетентностей студентів, а також специфічних для мистецької освіти методів – попередній перегляд, художньо-графічні роботи, виставкові звіти.

На *підсумковому етапі* дослідно-експериментальної роботи отримано дані щодо динаміки рівнів сформованості художньо-графічних компетентностей студентів (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльні результати дослідно-експериментальної роботи

Критерії та показники	ЕГ	КГ
Мотиваційний критерій	+32,0 %	+12,2 %
Коефіцієнт сформованості / χ^2 -критерій Пірсона	+0,07 / 114,60	+0,04 / 8,62
Когнітивний критерій	+38,5 %	+15,3 %
Коефіцієнт сформованості / χ^2 -критерій Пірсона	+0,13 / 342,5	+0,05 / 12,44
Процесуальний критерій	+23,1 %	+1,5 %
Художньо-проектна компетентність	+0,09	+0
Художньо-інтерпретаційна компетентність	+0,13	+0,01
Художньо-естетична компетентність	+0,09	+0,03
Художньо-композиційна компетентність	+0,08	+0,02
Художньо-творча компетентність	+0,06	+0,01
Коефіцієнт сформованості	+0,09	+0,02
Ймовірність за тестом Стьюдента / χ^2 -критерій Пірсона	6,46 / 157,88	0,27 / 4,54
Рефлексивний критерій	+20,1 %	+4,6 %
Коефіцієнт сформованості / χ^2 -критерій Пірсона	+0,07 / 157,88	+0,02 / 8,53
Рівень сформованості	+25,4 %	+9,1 %
Початковий	-16,9 %	-8,4 %
Середній	-8,5 %	+0,7 %
Достатній	+16,2 %	+5,8 %
Високий	+9,2 %	+0,04 %
Коефіцієнт сформованості / χ^2 -критерій Пірсона	0,09 / 122,60	0,04 / 7,40

Проведений кількісний, якісний і статистичний аналіз виявив у експериментальній групі позитивну й статистично значущу динаміку в рівнях сформованості досліджуваних компетентностей за мотиваційним, когнітивним, процесуальним і рефлексивним критеріями, у ступені засвоєння системи художньо-графічних компетентностей, у загальних рівнях сформованості художньо-графічних компетентностей студентів. Невипадковість отриманих змін доведено за допомогою методів математичної статистики, що вказує на високу статистичну значущість і достовірність отриманої динаміки.

ВИСНОВКИ

1. У дослідженні проаналізовано процесуальні та змістові аспекти компетентнісного підходу як провідної освітньої парадигми вищої мистецької освіти. З'ясовано, що на сучасному етапі розвитку науки й освітянської практики понятійно-термінологічний дискурс стосовно природи, сутності й змісту компетентностей, їх актуального набору для студентів мистецьких спеціальностей є завершеним. Виявлено, що художньо-графічні компетентності за місцем у структурі особистості є базовим і сутнісно важливим складником професійної компетентності художників і художників-педагогів та окремим феноменом, що виконує свої специфічні функції: соціальну, мистецько-орієнтувальну, процесуально-методичну, прогностичну, творчого саморозвитку та самовдосконалення у професійному та особистісному формуванні та розвитку студентів мистецьких спеціальностей. За своєю сутністю художньо-графічні компетентності є складною професійно-особистісною якістю художників і художників-педагогів, в основі якої перебуває органічне сполучення індивідуальних творчих здібностей студента, його художньо-образного мислення, здатності та готовності здійснювати художньо-графічну діяльність на професійному рівні.

2. Виявлено, що художньо-графічні компетентності студентів мистецьких спеціальностей є складним та багатовимірним особистісним утворенням, інтегрованим сплавом мистецьких знань, практичних умінь та навичок, які застосовуються з метою гармонізації та естетизації навколишнього середовища, досягнення високого рівня майстерності в галузі образотворчого мистецтва. Метаструктуру художньо-графічних компетентностей складають художньо-інтерпретаційна, художньо-композиційна, художньо-проектна, художньо-творча та художньо-естетична компетентності, кожна з яких має самостійне значення, оскільки забезпечує належний рівень готовності й здатності студентів мистецьких спеціальностей до вирішення певних проблем засобами образотворчого мистецтва та здійснення художньо-графічної діяльності в будь-яких умовах якісно, компетентно, зі знанням справи, чітко й грамотно. Структурно-критеріальними компонентами художньо-графічних компетентностей студентів зафіксовано когнітивний, мотиваційний, процесуальний і рефлексивний, що вможливорює моніторинг їх формування з використанням природних засобів навчального процесу за ознаками початкового, середнього, достатнього та високого рівнів.

3. Розроблено дидактичне забезпечення формування художньо-графічних

компетентностей студентів мистецьких спеціальностей. За результатами контент-аналізу визначено провідні дисципліни предметної спеціалізації, представлені інваріантним та варіативним компонентами. Інваріантним набором таких дисциплін є нарисна геометрія, мистецтвознавство, рисунок, композиція, живопис, кольорознавство, художньо-прикладна графіка, технологія живописних матеріалів, та навчальна практика (плер). Для художників-педагогів формування специфічних складників художньо-графічних компетентностей додатково відбувається під час вивчення художнього конструювання, перспективи з основами креслення, методики викладання образотворчого мистецтва, педагогічного рисунку, а для художників – основ формотворення, графічного дизайну, комп'ютерних технологій у проектуванні.

Виявлено та обґрунтовано комплекс певним чином відібраних і побудованих елементів змісту, методів, прийомів і організаційних форм навчання студентів мистецьких спеціальностей, що забезпечує формування в них художньо-графічних компетентностей – дидактичні умови, з-поміж яких: 1) контекстно-модульне структурування змісту навчальної діяльності студентів відповідно до логіки та принципів формування художньо-графічних компетентностей; 2) комплексний вплив на мотиваційно-потребнісну, когнітивно-діяльнісну та емоційно-вольову сфери особистості студентів засобами навчальних інновацій; 3) організація освітньо-розвивального середовища, що сприятиме індивідуалізації та творчо-продуктивній діяльності студентів, діагностиці й корекції рівнів сформованості системи та компонентів художньо-графічних компетентностей.

4. Результативність упровадження системи дидактичних умов забезпечено обґрунтуванням і дослідно-експериментальною перевіркою структурно-функціональної моделі – схематичної презентації системи роботи з формування досліджуваного феномена, що характеризує ієрархію, послідовність, складові, етапи, процедури й застосовані засоби, зв'язки й взаємозалежності між ними та виконує стимулювальну, формувальну, розвивальну й інтегровальну функції в організації навчання студентів мистецьких спеціальностей.

Здійснене дидактичне моделювання зумовило змістове наповнення, конкретизацію й корекцію відповідно освітніх цілей компонентів навчання студентів мистецьких спеціальностей (теоретико-методологічний, змістово-процесуальний та контроль-діагностичний блоки), структурування навчального матеріалу на функціональні модулі (цільовий, розвивальний, творчий та контроль-корекційний); уможливило логіку та поетапне запровадження в навчальний процес, в аудиторну та позааудиторну роботу студентів дидактичних умов формування художньо-графічних компетентностей.

Контекстно-модульне структурування змісту навчальної діяльності студентів відповідно до логіки та принципів формування художньо-графічних компетентностей надало змогу виокремити змістове ядро (інваріантний набір дисциплін предметної спеціалізації із системою самостійної роботи студентів) та визначити додаткові навчальні модулі – варіативні дисципліни та дисципліни за вибором, зокрема спецкурси («Трансформація форми в портретному

живописі») та спецсемінари («Колір у живописі»), відібрати доцільний формувальний інструментарій (методи, форми, технології, дидактичні засоби), застосування якого спричинило досягнення найбільш оптимальних результатів на певному відрізку навчального матеріалу; зрегулювати зміст та узгодити структурну послідовність процесу формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Комплексний вплив на мотиваційно-потребнісну, когнітивно-діяльнісну та емоційно-вольову сфери особистості студентів засобами навчальних інновацій уможливив побудову на технологічній основі цілеспрямованої експериментальної роботи з відпрацювання структурно-критеріальних компонентів художньо-графічних компетентностей та формування їх метаструктури; забезпечити визначену логіку формування – мотиваційна основа, художньо-графічна грамотність, художньо-графічна освіченість у контексті визначеної компетентності, художньо-графічна компетентність, включення компетентності до метаструктури художньо-графічних компетентностей.

Організація освітньо-розвивального середовища створила реальну можливість перекладу репродуктивної художньо-графічної діяльності студентів у творчо-продуктивну, що сприяло індивідуалізації, підвищенню ваги й значущості позааудиторної роботи студентів мистецьких спеціальностей, діагностиці та корекції рівнів сформованості системи та компонентів художньо-графічних компетентностей.

За результатами дослідно-експериментальної роботи в експериментальних групах зафіксовано статистично значущу динаміку в рівнях сформованості в студентів художньо-графічних компетентностей: на 9,2 % стало більше студентів із показником високого рівня, на 16,2 % – із показником достатнього рівня, відповідно на 25,4 % зменшилася кількість студентів із показниками середнього й початкового рівнів. Найбільшої розвиненості набули когнітивний (на 38,5 %) і мотиваційний (на 32 %) структурно-критеріальні компоненти художньо-графічних компетентностей. У контрольних групах студентів суттєві зміни не відбулися.

Дисертація не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Подальшого дослідження потребують механізми запровадження комп'ютерно зорієнтованих технологій, сучасних електронних, мультимедійних, мережевих технологій формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей, питання оновлення змісту мистецької освіти відповідно до потреб інформаційного суспільства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кудренко Д. О. Теорія і практика формування художньо-графічних компетентностей студентів факультетів мистецтв : навчально-методичний посібник / Д. О. Кудренко. – Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет», 2017. – 80 с.

2. Кудренко Д. О. Формування професійної майстерності студентів художньо-графічних факультетів / Д. О. Кудренко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2014. – Вип. 43. – С. 38–42.

3. Кудренко Д. О. Особливості структури художньо-графічних компетентностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва / Д. О. Кудренко // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Черкаси, 2015. – № 37 (370). – С. 75–79.

4. Кудренко Д. О. Роль диференційованого навчання у фаховій підготовці студентів художньо-графічних факультетів / Д. О. Кудренко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2015. – Вип. 46. – С. 40–45.

5. Кудренко Д. О. Феноменологія художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей / Д. О. Кудренко // Science and Education a New Dimension. – Budapest, 2016. – Issue IV (47). – P. 30–33.

6. Кудренко Д. О. Дидактичні умови формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей. / Д. О. Кудренко // Педагогічний альманах : зб. наук. праць. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. – Вип. 35. – С. 136–142.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Кудренко Д. О. Загальна структура художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей (аналітичний огляд) / Д. О. Кудренко // Pedagogika. Współczesne problemy i perspektywę rozwoju : матер. наук.-практ. конф. (Варшава, 29-30 квітня 2016 р.). – Warszawa : Diamond trading tour, 2016. – С. 75–77.

8. Кудренко Д. О. Дидактичні технології формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей / Д. О. Кудренко // Актуальні питання освіти і науки : матер. наук.-практ. конф. (Харків, 10-11 листопада 2016 р.). – Харків, 2016. – С. 211–216.

9. Кудренко Д. О. Предметні компетентності у загальній системі компетентностей студентів мистецьких спеціальностей / Д. О. Кудренко // Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи : матер. наук.-практ. конф. (Баку – Ужгород – Дрогобич, 27-28 жовтня 2016 р.). – Дрогобич : Посвіт, 2016. – С. 158–160.

10. Кудренко Д. О. Критерії сформованості художньо-графічних компетентностей майбутніх дизайнерів / Д. О. Кудренко // Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів : матер. научн.-практ. конф. (Кривий Ріг, 23-24 березня 2017 р.). – Кривий Ріг, 2017. – С. 109–111.

11. Кудренко Д. О. Значення навчальних дисциплін професійно-орієнтованого циклу у формуванні художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей / Д. О. Кудренко // Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття : матер. наук.-практ. конф. (Ужгород, 21-22 квітня 2017 р.) – Ч. 1. – Ужгород, 2017. – С. 27–29.

12. Кудренко Д. О. Методика виявлення рівня сформованості художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей /

Д. О. Кудренко // Forming of modern educational enviroment: benefits, risks, implementation mechanisms : Conference Proceeding (Тбілісі, 29 вересня 2017 р.) – Tbilisi : Baltija Pablishing. – P. 93–96.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

13. Кудренко Д. О. Розвиток педагогічної майстерності викладача образотворчого мистецтва / Д. О. Кудренко // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : матер. педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької. – Чернівці : Зелена Буковина, 2014. – Вип. 5 (9). – С. 152–155.

14. Кудренко Д. О. Трактуння «художньо-графічних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва» у науковій літературі / Д. О. Кудренко // Сталий розвиток промисловості та суспільства : матер. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 4 жовтня 2016 р.). – Кривий Ріг, 2016. – С. 30–32.

15. Кудренко Д. О. Трансформація форми у портретному живописі як засіб формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей / Д. О. Кудренко // Актуальні питання мистецької освіти та виховання : науковий журнал. – Суми, 2017. – Вип. 1 (9) – С. 195–203.

АНОТАЦІЯ

Кудренко Д. О. Дидактичні умови формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2018.

У дисертації подано результати теоретико-експериментального дослідження з обґрунтування дидактичних умов формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Досліджено компетентнісні основи навчання студентів мистецьких спеціальностей, встановлені сутність та структура, визначено критерії, показники та рівні сформованості художньо-графічних компетентностей. Встановлено роль та значення дисциплін предметної спеціалізації у формуванні художньо-графічних компетентностей студентів, виявлено й обґрунтовано дидактичні умови, розроблено структурно-функціональну модель формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей. Висвітлено зміст педагогічного експерименту з перевірки ефективності дидактичних умов формування художньо-графічних компетентностей студентів мистецьких спеціальностей.

Ключові слова: дидактичні умови, художньо-графічні компетентності, студенти мистецьких спеціальностей, художньо-графічна діяльність, дисципліни предметної спеціалізації, структурно-функціональна модель.

АННОТАЦИЯ

Кудренко Д. А. Дидактические условия формирования художественно-графических компетентностей студентов художественных специальностей.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины, Тернополь, 2018.

В диссертации представлены результаты теоретико-экспериментального исследования по обоснованию дидактических условий формирования художественно-графических компетентностей студентов художественных специальностей.

Исследованы компетентностные основы обучения студентов художественных специальностей, установлены сущность и структура, определены критерии, показатели и уровни сформированности художественно-графических компетентностей. Установлены роль и значение дисциплин предметной специализации в формировании художественно-графических компетентностей студентов, выявлены и обоснованы дидактические условия, разработана структурно-функциональную модель формирования художественно-графических компетентностей студентов художественных специальностей. Освещено содержание педагогического эксперимента по проверке эффективности дидактических условий формирования художественно-графических компетентностей студентов художественных специальностей.

Ключевые слова: дидактические условия, художественно-графические компетентности, студенты художественных специальностей, художественно-графическая деятельность, дисциплины предметной специализации, структурно-функциональная модель.

SUMMARY

Kudrenko D. O. Didactic terms of shaping artistic-graphic competence of students speciaziling in the Fine Art area.

The dissertation for academic degree of the Candidate of Pedagogical sciences in the specialty 13.00.09 – Theory of Education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2018.

In this study the results of the conducted theoretical and experimental research on determining, grounding and testing of didactic terms of shaping artistic-graphic competence of students specializing in the fine art area have been presented.

The essence and the structure have been defined. The criteria, indicators and levels of artistic-graphic competence building of students specializing in the fine art area have been specified. It has been determined that artistic-graphic competences are essentially vital and conceptual in the general structure of multidimensional professional competence of students of fine art speciality amid integral, special, methodological and project ones.

The definition of artistic-graphic competences of students specializing in the

fine art area has been given. They can be defined according to: the place in the personality structure – being a fundamental and essentially vital component of the professional competence of artists and artist-teachers in the fine art area and a phenomenon as well which has specific roles to play; the essence which is considered to be a complex professional and personal quality based on a harmonious balance of individual and creative skills, art and imaginative thinking, ability and readiness for conducting artistic-graphic activities professionally; its structure which represents a comprehensive personal creation, integrated fusion of art knowledge, practical skills and abilities used for harmonization and aestheticization of the environment, achievement of excellence in fine arts. The multidimensional nature of artistic-graphic competences of students specializing in the fine art area has been observed and their meta-structure as a complex of art-interpretive, art-compositional, art-projective, art-creative and art-aesthetic competencies has been defined. Their basic and elective content for artists and artist-teachers has been described and characterized. It has been emphasized that each of them has its independent value ensuring the appropriate level of readiness and capacity of students of different specialities to cope with certain issues via means of fine arts.

On the basis of the structure of artistic-graphic activities the content of artistic-graphic competences presented as structural and criteria-based components including cognitive, motivational, procedural and reflexive ones has been discovered. The monitoring of their formation via the use of natural means of the educational process according to the peculiarities of elementary, intermediate, sufficient and advanced levels has been presented.

The range of didactic terms of artistic-graphic competences including 1) context-module structuring of students' learning activities in compliance with logic and principles of shaping artistic-graphic competences; 2) aggregate impact on the needs and motivational, cognitive-functional and emotional-volitional spheres of students' personalities via means of teaching innovations; 3) arrangement of educational-developing environment which favours the implementation of individualization and students' creative and productive activities, the monitoring and correction of levels of the system formation and components of artistic-graphic competences have been determined and justified.

The effectiveness of the implementation of didactic terms is ensured through the development and introduction of the structural-functional model, a schematic presentation of the system implying the formation of the phenomenon in question which characterizes the hierarchy, consistency, elements, stages, procedures and means used, connections and interdependence between them and performs stimulating, forming, developing and integrating functions in the process of arranging education of students specializing in the fine art area.

The thesis provides the insight into the essence of the conducted pedagogical experiment on the assesses of the effectiveness of didactic terms of shaping artistic-graphic competences of students specializing in the fine art area. The conducted quantitative, qualitative and statistical analyses have identified a positive and statistically significant dynamic in the levels of formation of the competences in question in accordance with the defined criteria; in the degree of the system

acquisition of artistic-graphic competences; in general levels of the formation of artistic-graphic competences of students from the pilot group.

Key words: didactic terms, artistic-graphic competences, students specializing in the fine art area, artistic-graphic activity, major subjects, structural-functional model.

Підписано до друку 14.03.2018 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 03/18/3-1

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.